

ਮੁਖਵਾਕ ਨੰਬਰ ੧੨੨

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੭੨੫]

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੪ ॥ ਹਰਿ ਕੀਆ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆ ਗੁਰਿ ਮੀਤਿ ਸੁਣਾਈਆ ॥ ਬਲਿਹਾਰੀ
 ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਗੁਰ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਈਆ ॥੧॥ ਆਇ ਮਿਲੁ ਗੁਰਸਿਖ ਆਇ ਮਿਲੁ ਤੂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ
 ਪਿਆਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥ ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਹਰਿ ਭਾਵਦੇ ਸੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਏ ॥ ਜਿਨ ਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ
 ਤਿਨ ਘੁਮਿ ਘੁਮਿ ਜਾਏ ॥੨॥ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ਤਿਨ ਕਉ ਹਉ ਵਾਰੀ ॥ ਜਿਨ ਗੁਰ
 ਕੀ ਕੀਤੀ ਚਾਕਰੀ ਤਿਨ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥੩॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ਦੁਖ ਮੇਟਣਹਾਰਾ ॥ ਗੁਰ
 ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥੪॥ ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਤੇ ਜਨ ਪਰਵਾਨਾ ॥ ਤਿਨ
 ਫਿਟਹੁ ਨਾਨਕੁ ਵਾਰਿਆ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥੫॥ ਸਾ ਹਰਿ ਤੇਰੀ ਉਸਤਤਿ ਹੈ ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥
 ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰਾ ਸੇਵਦੇ ਤਿਨ ਹਰਿ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ॥੬॥ ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਪਿਰਹੜੀ ਤਿਨਾ ਜੀਅ
 ਪ੍ਰਭ ਨਾਲੇ ॥ ਓਇ ਜਪਿ ਜਪਿ ਪਿਆਰਾ ਜੀਵਦੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੇ ॥੭॥ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰਾ
 ਸੇਵਿਆ ਤਿਨ ਕਉ ਘੁਮਿ ਜਾਇਆ ॥ ਓਇ ਆਪਿ ਛੁਟੇ ਪਰਵਾਰ ਸਿਉ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਛਡਾਇਆ ॥੮॥
 ਗੁਰਿ ਪਿਆਰੈ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਗੁਰੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਧੰਨੋ ॥ ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਮਾਰਗੁ ਦਸਿਆ ਗੁਰੁ ਪੁੰਨੁ ਵਡ
 ਪੁੰਨੋ ॥੯॥ ਜੋ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੁ ਸੇਵਦੇ ਸੇ ਪੁੰਨੁ ਪਰਾਣੀ ॥ ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕਉ ਵਾਰਿਆ ਸਦਾ ਸਦਾ
 ਕੁਰਬਾਣੀ ॥੧੦॥ ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀਆ ਸੇ ਆਪਿ ਹਰਿ ਭਾਈਆ ॥ ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪੈਨਾਈਆ
 ਹਰਿ ਆਪਿ ਗਲਿ ਲਾਈਆ ॥੧੧॥ ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਤਿਨ ਦਰਸਨੁ ਦੀਜੈ ॥ ਹਮ ਤਿਨ
 ਕੇ ਚਰਣ ਪਖਾਲਦੇ ਧੂੜਿ ਘੋਲਿ ਘੋਲਿ ਪੀਜੈ ॥੧੨॥ ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਖਾਤੀਆ ਮੁਖਿ ਬੀੜੀਆ
 ਲਾਈਆ ॥ ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਦੇ ਨ ਚੇਤਿਓ ਜਮਿ ਪਕੜਿ ਚਲਾਈਆ ॥੧੩॥ ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਹਰਿ
 ਚੇਤਿਆ ਹਿਰਦੈ ਉਰਿ ਧਾਰੇ ॥ ਤਿਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੁ ਪਿਆਰੇ ॥੧੪॥ ਹਰਿ
 ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੈ ॥ ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਰੰਗਿ ਰਲੀਆ
 ਮਾਣੈ ॥੧੫॥ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਆਖੀਐ ਤੁਸਿ ਕਰੇ ਪਸਾਓ ॥ ਹਉ ਗੁਰੁ ਫਿਟਹੁ ਸਦ ਵਾਰਿਆ ਜਿਨਿ
 ਦਿਤੜਾ ਨਾਓ ॥੧੬॥ ਸੋ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਸਾਬਾਸਿ ਹੈ ਹਰਿ ਦੇਇ ਸਨੇਹਾ ॥ ਹਉ ਵੇਖਿ ਵੇਖਿ ਗੁਰੁ ਵਿਗਸਿਆ
 ਗੁਰੁ ਸਤਿਗੁਰੁ ਦੇਹਾ ॥੧੭॥ ਗੁਰੁ ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੋਲਦੀ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸੁਹਾਵੀ ॥ ਜਿਨ ਸੁਣਿ ਸਿਖਾ
 ਗੁਰੁ ਮੰਨਿਆ ਤਿਨਾ ਭੁਖ ਸਭ ਜਾਵੀ ॥੧੮॥ ਹਰਿ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਆਖੀਐ ਕਹੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਾਈਐ ॥
 ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ਹਰਿ ਖਰਚੁ ਲੈ ਜਾਈਐ ॥੧੯॥ ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧਿਆ ਸੇ ਸਾਹ
 ਵਡ ਦਾਣੇ ॥ ਹਉ ਸਤਿਗੁਰੁ ਕਉ ਸਦ ਵਾਰਿਆ ਗੁਰੁ ਬਚਨਿ ਸਮਾਣੇ ॥੨੦॥ ਤੂ ਠਾਕੁਰੁ ਤੂ ਸਾਹਿਬੋ
 ਤੂਹੈ ਮੇਰਾ ਮੀਰਾ ॥ ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤੇਰੀ ਬੰਦਗੀ ਤੂ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰਾ ॥੨੧॥ ਆਪੇ ਹਰਿ ਇਕ ਰੰਗੁ ਹੈ
 ਆਪੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ॥ ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਗਲ ਚੰਗੀ ॥੨੨॥੨॥

ਤਿਲੰਗ ਮਹਲਾ ੪ ॥

ਤਿਲੰਗ ਰਾਗ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਚੌਥੇ ਪਾਤਸ਼ਾਹ ਦਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਬਚਨ ਜਿਸ ਵਿੱਚ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀ ਸਿਫਤਿ-ਸਾਲਾਹ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਜੋ ਗੁਰੂ ਮੁਖ ਦੁਆਰਾ ਸਿੱਖ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀਆਂ ਹਨ, ਦਾ ਸਿਧਾਂਤ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹਰਿ ਕੀਆ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆ ਗੁਰਿ ਮੀਤਿ ਸੁਣਾਈਆ ॥

ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਆਂ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆਂ ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਮੀਤਿ=ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਸੁਣਾਉਣਾ ਕੀਤੀਆਂ ਅਥਵਾ :—
ਕੀਆ=ਕਰਨ ਜੋਗ ਹਰੀ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੀਆਂ ਕਥਾ=ਜੋ ਸਾਸਤਰਾਂ ਵਿੱਚ ਅੰਕਿਤ ਹਨ, ਕਹਾਣੀਆਂ=ਲੋਕਾਂ ਦੀ ਜਬਾਨੀ
ਅਥਵਾ :—ਕਹਾਣੀ=ਲੋਕਿਕ, ਕਥਾ=ਸਾਸਤ੍ਰਕ, ਗੁਰੂ ਰੂਪੀ ਮਿੱਤਰ ਨੇ ਸੁਣਾਉਣਾ ਕੀਤੀਆਂ।

ਯਥਾ— ਹਰਿ ਕੀਆ ਕਥਾ ਕਹਾਣੀਆ ਮੇਰੇ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸੁਣਾਈਆ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੪, ਅੰਗ ੪੫੨]

ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਗੁਰ ਕਉ ਬਲਿ ਜਾਈਆ ॥੧॥

ਅਜਿਹੇ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਜੋ ਪ੍ਰਲੋਕ ਦਾ ਮਿੱਤਰ ਹੈ, ਮੈਂ ਮਨ ਕਰਕੇ ਬਲਿਹਾਰੀ=ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ ਅਤੇ ਤਨ ਕਰਕੇ
ਵੀ ਬਲਿ=ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਅਥਵਾ :—ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਣ ਯੋਗ ਆਪਣੇ ਗੁਰ=ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ
ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਯਥਾ— ੧. ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਸਦਾ ਸਦਾ ਘੁਮਿ ਵਾਰਿਆ ॥

[ਵਾਰ ਗਉੜੀ ਮ: ੪, ਅੰਗ ੩੧੦]

੨. ਬਲਿਹਾਰੀ ਗੁਰ ਆਪਣੇ ਸਦ ਸਦ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥

[ਆਸਾ ਮਹਲਾ ੫, ਅੰਗ ੩੬੬]

ਆਇ ਮਿਲੁ ਗੁਰਸਿਖ ਆਇ ਮਿਲੁ ਤੂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਕੇ ਪਿਆਰੇ ॥ ਰਹਾਉ ॥

ਹੇ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ! ਤੂੰ ਮੈਨੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲਣਾ ਕਰ, ਤੁਰੰਤ ਆ ਕੇ ਮਿਲ। ਅਥਵਾ :—ਹੇ
ਗੁਰਸਿੱਖ ਤੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲ, ਤੂੰ ਆ ਕੇ ਮਿਲ। ਤੁਸੀਂ ਮੇਰੇ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਰਮ ਪਿਆਰੇ ਹੋ।

ਹਰਿ ਕੇ ਗੁਣ ਹਰਿ ਭਾਵਦੇ ਸੇ ਗੁਰੂ ਤੇ ਪਾਏ ॥

ਜੋ ਹਰੀ ਦੇ ਗੁਣ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਗੁਣ ਸਾਨੂੰ ਗੁਰੂ ਤੋਂ ਪਾਏ=ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋਏ ਹਨ।

ਜਿਨ ਗੁਰ ਕਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਿਆ ਤਿਨ ਘੁਮਿ ਘੁਮਿ ਜਾਏ ॥੨॥

ਜਿਸ ਗੁਰਸਿੱਖ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮਿੱਠਾ ਕਰ ਕੇ ਮੰਨਿਆ ਹੈ, ਉਸ ਤੋਂ ਘੁਮਿ ਘੁਮਿ=ਬਲਿਹਾਰ, ਕੁਰਬਾਨ
ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਗੁਰਮੁਖ ਹਮੇਸ਼ਾ ਗੁਰੂ ਦਾ ਭਾਣਾ ਮੰਨਣ ਵਿੱਚ ਸੁਖ ਮਹਿਸੂਸ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਯਥਾ— ੧. ਗੁਰਮੁਖਿ ਤੇਰਾ ਭਾਣਾ ਭਾਵੈ ॥

[ਮਾਰੂ ਮਹਲਾ ੩, ਅੰਗ ੧੦੬੩]

੨. ਭਾਣੈ ਹੁਕਮੁ ਮਨਾਇਓਨੁ ਭਾਣੈ ਸੁਖੁ ਪਾਇਆ ॥

ਭਾਣੈ ਸਤਿਗੁਰੁ ਮੇਲਿਓਨੁ ਭਾਣੈ ਸਚੁ ਧਿਆਇਆ ॥

ਭਾਣੈ ਜੇਵਡ ਹੋਰ ਦਾਤਿ ਨਾਹੀ ਸਚੁ ਆਖਿ ਸੁਣਾਇਆ ॥

[ਵਾਰ ਮਾਰੂ ਮ: ੩, ਅੰਗ ੧੦੬੩]

ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਪਿਆਰਾ ਦੇਖਿਆ ਤਿਨ ਕਉ ਹਉ ਵਾਰੀ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਪਿਆਰੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾ ਦਰਸ਼ਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਮੈਂ ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ। ਦਰਸ਼ਨ ਸ਼ਰਧਾ
ਸਹਿਤ ਕੀਤਾ ਜਾਵੇ, ਉਸੇ ਦੀ ਮਹਾਨਤਾ ਹੈ। ਸ਼ਰਧਾ ਸਹਿਤ ਦਰਸ਼ਨ ਕਰਨ ਵਾਲਿਆਂ ਤੋਂ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਣ ਦੀ
ਗੱਲ ਹੈ।

ਜਿਨ ਗੁਰ ਕੀ ਕੀਤੀ ਚਾਕਰੀ ਤਿਨ ਸਦ ਬਲਿਹਾਰੀ ॥੩॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰੂ ਪਿਆਰਿਆਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਚਾਕਰੀ=ਸੇਵਾ, ਚਾ-ਕਰੀ=ਚਾਅ ਨਾਲ ਕੀਤੀ ਹੈ ਅਥਵਾ :-ਚ=ਚੁੱਕ ਕੇ, ਮਨ ਨੂੰ ਸੰਸਾਰ ਤੋਂ ਚੁੱਕ ਕੇ, ਕਰੀ=ਕੀਤੀ ਹੈ, ਤਿਨ=ਤਿਨਾ ਤੋਂ ਸਦ=ਸਦਾ ਹੀ ਬਲਿਹਾਰੀ=ਕੁਰਬਾਨ ਜਾਂਦੇ ਹਾਂ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ਦੁਖ ਮੇਟਣਹਾਰਾ ॥

ਹੇ ਜਗਿਆਸੂ! ਹਰਿ ਹਰਿ ਦਾ ਨਾਮ ਹੀ ਤੇਰੇ ਜਨਮ-ਮਰਣ ਰੂਪ ਦੁਖ ਦੇ ਮੇਟਣਹਾਰਾ=ਮਿਟਾਉਣ ਵਾਲਾ ਹੈ।

ਗੁਰ ਸੇਵਾ ਤੇ ਪਾਈਐ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਿਸਤਾਰਾ ॥੪॥

ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਸੇਵਾ ਕਰਕੇ ਅੰਤਸ਼ਕਰਣ ਦੀ ਸੁੱਧੀ ਦੁਆਰਾ ਜਿਸਨੇ ਨਾਮ ਪ੍ਰਾਪਤ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਸ ਗੁਰਮੁਖ ਦਾ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਨਿਸਤਾਰਾ=ਕਹੀਏ ਪਾਰ ਉਤਾਰਾ ਹੋ ਗਿਆ ਹੈ।

ਜੋ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਏ ਤੇ ਜਨ ਪਰਵਾਨਾ ॥

ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ ਤੇ=ਉਹ, ਜਨ=ਪੁਰਸ਼, ਪਰਵਾਨਾ=ਪਰਵਾਨ-ਨੀਕ ਹੁੰਦੇ ਹਨ। ਧਿਆਉਣਾ, ਧਿਆਨ ਸਾਧਨਾ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਜਪਣਾ ਮੁੱਖ ਰਸਨਾ ਦੁਆਰਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ, ਸਿਮਰਨਾ ਮਨ ਦੀ ਕਲਪਨਾ ਨੂੰ ਕਿਹਾ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰਬਾਣੀ ਵਿੱਚ ਜਪਣ, ਧਿਆਉਣ, ਸਿਮਰਨ ਦੀ ਗੱਲ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਥਾਵਾਂ 'ਤੇ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦੀ ਹੈ। ਇਸ ਦਾ ਸੰਬੰਧ ਅਵਸਥਾ ਅਨੁਸਾਰ ਹੈ।

ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ ਨਾਨਕੁ ਵਾਰਿਆ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਨਾ ॥੫॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਨੂੰ ਧਿਆਉਣ ਵਾਲੇ ਹਨ ਮੈਂ ਤਿਨ ਵਿਟਹੁ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਮਨ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਵਾਰਿਆ, ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਬਾਣੀ ਕਰਕੇ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਤਨ ਕਰਕੇ ਭੀ ਸਦਾ ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਸਾ ਹਰਿ ਤੇਰੀ ਉਸਤਤਿ ਹੈ ਜੋ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਭਾਵੈ ॥

ਹੇ ਭਾਈ! ਤੇਰੀ ਕੀਤੀ ਹੋਈ ਉਸਤਤਿ ਓਹੀ ਸਫਲੀ ਹੈ, ਜੋ ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਹਰਿ ਪ੍ਰਭ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ।

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰਾ ਸੇਵਦੇ ਤਿਨ ਹਰਿ ਫਲੁ ਪਾਵੈ ॥੬॥

ਜੋ=ਜਿਹੜੇ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੇਵਦੇ ਹਨ, ਤਿਨ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਸਾਰੇ ਫਲ ਪਾਏ ਹਨ, ਅਥਵਾ :-ਜੋ ਗੁਰਮੁਖ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਾਂ ਨੂੰ ਸੇਵਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਹਰਿ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਫਲ ਨੂੰ ਪਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨਾ ਹਰਿ ਸੇਤੀ ਪਿਰਹੜੀ ਤਿਨਾ ਜੀਅ ਪ੍ਰਭ ਨਾਲੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਹਰਿ=ਹਰੀ ਸੇਤੀ=ਨਾਲ ਪਿਰਹੜੀ=ਪ੍ਰੀਤੀ ਹੈ, ਉਹਨਾਂ ਦਾ ਜੀਅ=ਦਿਲ ਪ੍ਰਭ ਨਾਲ ਹੀ ਜੁੜ ਗਿਆ ਹੈ।

ਓਇ ਜਪਿ ਜਪਿ ਪਿਆਰਾ ਜੀਵਦੇ ਹਰਿ ਨਾਮੁ ਸਮਾਲੇ ॥੭॥

ਓਇ=ਉਹ ਪਿਆਰੇ ਜਪਿ ਜਪਿ=ਪ੍ਰਭ ਦੇ ਜਾਪ ਨੂੰ ਜਪ ਕੇ ਜੀਉਂਦੇ ਹਨ ਅਤੇ ਹਰ ਵੇਲੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਸਮਾਲਦੇ ਹਨ।

ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਪਿਆਰਾ ਸੇਵਿਆ ਤਿਨ ਕਉ ਘੁਮਿ ਜਾਇਆ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਪਿਆਰਾ ਜਾਣ ਕੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਸੇਵਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ ਤਿਨ ਕਉ=ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਘੁਮਿ=ਬਲਿਹਾਰ ਜਾਇਆ=ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ।

ਓਇ ਆਪਿ ਛੁਟੇ ਪਰਵਾਰ ਸਿਉ ਸਭੁ ਜਗਤੁ ਛੁਡਾਇਆ ॥੮॥

ਉਹ ਆਪ ਸਾਰੇ ਪਰਿਵਾਰ ਦੇ ਸਿਉ=ਸਮੇਤ ਜਨਮ-ਮਰਣ ਦੇ ਬੰਧਨ ਤੋਂ ਛੁੱਟ ਗਏ ਹਨ ਅਤੇ ਸਾਰੇ ਜਗਤ ਦੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਜੀਵਾਂ ਨੂੰ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਸੰਗ ਕੀਤਾ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਭੀ ਛੁਡਾਇਆ=ਜਮਾਂ ਦੀ ਮਾਰ ਤੋਂ ਛੁਡਾ ਲਿਆ ਹੈ।

ਗੁਰਿ ਪਿਆਰੈ ਹਰਿ ਸੇਵਿਆ ਗੁਰੁ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਧੰਨੋ ॥

ਪਿਆਰੇ ਗੁਰੂ ਨੇ ਹਰੀ ਨੂੰ ਸੇਵਿਆ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਹਨ, ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਹਨ, ਅਥਵਾ :—ਧੰਨਤਾ ਦੇ ਯੋਗ ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਹਨ। ਤਿੰਨਾਂ ਸਮਿਆਂ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਹਨ।

ਗੁਰਿ ਹਰਿ ਮਾਰਗੁ ਦਸਿਆ ਗੁਰੁ ਪੁੰਨੁ ਵਡੁ ਪੁੰਨੋ ॥੯॥

ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਹਰੀ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਭਗਤੀ ਰੂਪ ਮਾਰਗ ਦਸਿਆ ਹੈ। ਇਹ ਗੁਰੂ ਨੇ ਪੁੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਅਥਵਾ :—ਗਿਆਨ ਵੈਰਾਗ ਰੂਪੀ ਮਾਰਗ ਦਸਿਆ। ਇਹ ਗੁਰਾਂ ਦਾ ਪੁੰਨਾਂ ਵਿੱਚੋਂ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਹੈ, ਕਿਉਂਕਿ ਭਗਤੀ ਅਤੇ ਗਿਆਨ ਦਾ ਰਾਹ ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚੋਂ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਦਸ ਸਕਦਾ। ਹੋਰ ਅੰਨ, ਦੁੱਧ, ਜਲ, ਵਸਤਰ ਆਦਿ ਦਾ ਦਾਨ ਤਾਂ ਬਹੁਤ ਸਾਰੇ ਲੋਕ ਦੇ ਕੇ ਪੁੰਨ ਖੱਟ ਸਕਦੇ ਹਨ, ਪਰ ਗਿਆਨ ਅਤੇ ਨਾਮ ਦਾ ਵੱਡਾ ਪੁੰਨ ਕੇਵਲ ਗੁਰੂ ਦਾ ਹੀ ਹੈ।

ਜੋ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰੁ ਸੇਵਦੇ ਸੇ ਪੁੰਨੁ ਪਰਾਣੀ ॥

ਜੋ ਗੁਰਸਿੱਖ ਇਹੋ ਜਿਹੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸੇਵਾ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਉਹ ਪੁਰਸ਼ ਪੁੰਨ=ਪਵਿੱਤਰ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਉਨ੍ਹਾਂ ਪ੍ਰਾਣੀਆਂ ਨੂੰ ਤਨ ਅਤੇ ਮਨ ਦੀ ਸੱਚੀ ਪਵਿੱਤਰਤਾ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੋ ਗਈ ਹੈ।

ਜਨੁ ਨਾਨਕੁ ਤਿਨ ਕਉ ਵਾਰਿਆ ਸਦਾ ਸਦਾ ਕੁਰਬਾਣੀ ॥੧੦॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਆਖਦੇ ਹਨ ਕਿ ਦਾਸ ਉਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਸਦਾ ਸਦਾ ਹੀ ਵਾਰੀ ਘੋਲੀ ਜਾਂਦਾ ਹੈ।

ਗੁਰਮੁਖਿ ਸਖੀ ਸਹੇਲੀਆ ਸੇ ਆਪਿ ਹਰਿ ਭਾਈਆ ॥

(ਜੋ) ਸਤਿਗੁਰੂ ਦੀਆਂ ਸਖੀਆਂ ਸਹੇਲੀਆਂ ਹਨ, ਉਹ ਹਰੀ ਨੂੰ ਆਪੇ ਭਾਈਆਂ ਹਨ (ਅਰਥਾਤ ਸਤਿਗੁਰੂ ਨਾਲ ਪਿਆਰ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਸਿੱਖ-ਸੇਵਕ ਹਰੀ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦੇ ਹਨ)।

ਹਰਿ ਦਰਗਹ ਪੈਨਾਈਆ ਹਰਿ ਆਪਿ ਗਲਿ ਲਾਈਆ ॥੧੧॥

ਉਸ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਦਰਗਹ=ਨਿਆਏ ਸਭਾ ਵਿੱਚ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਸ ਰੂਪੀ ਪੁਸ਼ਾਕ ਪਹਿਨਾਈ ਹੈ, ਭਾਵ ਇਜ਼ਤ ਹੋਈ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਅਭੇਦ ਕਰਨ ਰੂਪ ਗਲ ਨਾਲ ਲਗਾਇਆ ਹੈ।

ਜੋ ਗੁਰਮੁਖਿ ਨਾਮੁ ਧਿਆਇਦੇ ਤਿਨ ਦਰਸਨੁ ਦੀਜੈ ॥

ਹੇ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੋ=ਜਿਹੜੇ ਮੁਖੀ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਨਾਮ ਨੂੰ ਧਿਆਉਂਦੇ ਹਨ, ਮੈਨੂੰ ਤਿਨ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦਾ ਦਰਸਨ ਦੇਣਾ ਕਰ।

ਹਮ ਤਿਨ ਕੇ ਚਰਣ ਪਖਾਲਦੇ ਧੁੜਿ ਘੋਲਿ ਘੋਲਿ ਪੀਜੈ ॥੧੨॥

ਹਮ=ਅਸੀਂ ਤਿਨ=ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ, ਚਰਣ=ਪੈਰ, ਪਖਾਲਦੇ=ਧੋਂਦੇ ਹਾਂ ਅਤੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਧੁੜ=ਮਿਟੀ ਘੋਲਿ-ਘੋਲਿ ਕੇ ਪੀਂਦੇ ਹਾਂ।

ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਖਾਤੀਆ ਮੁਖਿ ਬੀੜੀਆ ਲਾਈਆ ॥

ਜੋ ਪਰਤੱਖ ਇਸਤਰੀਆਂ ਪਾਨ ਤੇ ਸੁਪਾਰੀ ਖਾਂਦੀਆਂ ਸਨ ਤੇ ਬੀੜੀਆ=ਬਿੰਦੀਆਂ ਲਗਾਈ ਰੱਖਦੀਆਂ ਸਨ, ਅਥਵਾ :—ਜੋ ਮਨੁੱਖ ਪਾਨ ਸੁਪਾਰੀ ਆਦਿ ਦੇ ਬੀੜੇ ਮੂੰਹ ਵਿੱਚ ਲਗਾ ਰਖਦੇ ਸਨ।

ਹਰਿ ਹਰਿ ਕਦੇ ਨ ਚੇਤਿਓ ਜਮਿ ਪਕੜਿ ਚਲਾਈਆ ॥੧੩॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਕਦੇ ਭੀ ਚੇਤਿਓ=ਚਿਤਵਿਆ ਨਹੀਂ ਸੀ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਜਮ ਨੇ ਫੜ ਕੇ ਅੱਗੇ ਤੋਰ ਲਿਆ ਹੈ।

ਜਿਨ ਹਰਿ ਨਾਮਾ ਹਰਿ ਚੇਤਿਆ ਹਿਰਦੈ ਉਰਿ ਧਾਰੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਹਰਿ ਨਾਮ ਨੂੰ ਚੇਤਿਆ=ਸਿਮਰਿਆ ਹੈ ਅਤੇ ਹਿਰਦੇ ਦੇ ਉਰਿ=ਵਿਚ ਭੀ ਧਾਰਿਆ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਤਿਨ ਜਮੁ ਨੇੜਿ ਨ ਆਵਈ ਗੁਰਸਿਖ ਗੁਰ ਪਿਆਰੇ ॥੧੪॥

ਉਹ ਜੋ ਗੁਰੂ ਦੇ ਪਿਆਰੇ ਗੁਰਸਿੱਖ ਹਨ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੇ ਨੇੜੇ ਜਮ ਨਹੀਂ ਆਉਂਦਾ।

ਹਰਿ ਕਾ ਨਾਮੁ ਨਿਧਾਨੁ ਹੈ ਕੋਈ ਗੁਰਮੁਖਿ ਜਾਣੈ ॥

ਕੋਈ ਵਿਰਲਾ ਗੁਰਮੁਖ ਹੀ ਜਾਣਦਾ ਹੈ ਕਿ ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ, ਨਿਧੀਆਂ ਦਾ ਖਜ਼ਾਨਾ ਹੈ।

ਨਾਨਕ ਜਿਨ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ ਰੰਗਿ ਰਲੀਆ ਮਾਣੈ ॥੧੫॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਪੁਰਸ਼ਾਂ ਨੂੰ ਸਤਿਗੁਰੁ ਭੇਟਿਆ=ਮਿਲਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਰਲੀਆ=ਖੁਸ਼ੀਆਂ ਦੇ ਰੰਗਿ=ਅਨੰਦ ਨੂੰ, ਮਾਣੈ=ਭੋਗਦੇ ਹਨ।

ਸਤਿਗੁਰੁ ਦਾਤਾ ਆਖੀਐ ਤੁਸਿ ਕਰੇ ਪਸਾਓ ॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦਾਤੇ ਕਰੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਤੁਸਿ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋ ਕੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪੜ੍ਹ ਪਸਾਓ=ਨਾਮ ਦੀ ਦਾਤ ਦੇਣਾ ਕਰਦੇ ਹਨ।

ਹਉ ਗੁਰੁ ਵਿਟਹੁ ਸਦ ਵਾਰਿਆ ਜਿਨਿ ਦਿਤੜਾ ਨਾਓ ॥੧੬॥

ਹਉ=ਮੈਂ ਗੁਰੂ ਦੇ ਉਪਰੋਂ ਸਦ=ਹਮੇਸ਼ਾਂ ਵਾਰਿਆ=ਵਾਰਨੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਸ ਗੁਰੂ ਨੇ ਮੈਨੂੰ ਨਾਮ ਦਿਤੜਾ=ਦਿਤਾ ਹੈ, ਭਾਵ ਬਖਸ਼ਿਆ ਹੈ।

ਸੋ ਧੰਨੁ ਗੁਰੁ ਸਾਬਾਸਿ ਹੈ ਹਰਿ ਦੇਇ ਸਨੇਹਾ ॥

ਉਹ ਗੁਰੂ ਧੰਨ ਹਨ, ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਨੂੰ ਸ਼ਾਬਾਸ ਦਿੰਦਾ ਹਾਂ, ਜੋ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸਨੇਹਾ=ਸੰਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ।

ਹਉ ਵੇਖਿ ਵੇਖਿ ਗੁਰੂ ਵਿਗਸਿਆ ਗੁਰ ਸਤਿਗੁਰ ਦੇਹਾ ॥੧੭॥

ਵੇਖਣੇ ਯੋਗ ਗੁਰ=ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਵੇਖਿ ਕੇ ਮੈਂ ਗੁਰੂ=ਬੜਾ ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਹਾਂ, ਅਥਵਾ :— ਸਾਰਿਆਂ ਤੋਂ ਗੁਰੂ=ਵਡੀ ਗੁਰ=ਪੂਜਨੀਕ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੇਹ ਨੂੰ ਵੇਖ ਵੇਖ ਕੇ ਵਿਗਸਿਆ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਹੋਇਆ ਹਾਂ।

ਗੁਰ ਰਸਨਾ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਬੋਲਦੀ ਹਰਿ ਨਾਮਿ ਸੁਹਾਵੀ ॥

ਗੁਰੂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਬੋਲਦੀ ਹੈ ਅਤੇ ਹਰੀ ਨਾਮ ਕਰਕੇ ਸੋਭਾ ਵਾਲੀ ਹੋਈ ਹੈ, ਅਥਵਾ :— ਗੁਰਾਂ ਦੀ ਰਸਨਾ ਸੋਭਨੀਕ ਹਰੀ ਨਾਮ ਅੰਮ੍ਰਿਤ ਨੂੰ ਬੋਲਦੀ ਹੈ।

ਜਿਨ ਸੁਣਿ ਸਿਖਾ ਗੁਰੁ ਮੰਨਿਆ ਤਿਨਾ ਭੁਖ ਸਭ ਜਾਵੀ ॥੧੮॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰੂ ਦੀ ਸਿਖਾ=ਸਿਖਿਆ ਨੂੰ ਸੁਣ ਕੇ ਮੰਨਣਾ ਕੀਤਾ ਹੈ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੀ ਸਾਰੀ ਪਦਾਰਥਾਂ ਦੀ ਭੁਖ ਜਾਵੀ=ਚਲੀ ਜਾਂਦੀ ਹੈ।

ਪ੍ਰਸਨ : ਹਰਿ ਕਾ ਮਾਰਗੁ ਆਖੀਐ ਕਹੁ ਕਿਤੁ ਬਿਧਿ ਜਾਈਐ ॥

ਜਗਿਆਸੂ ਮੁਖ ਦੁਆਰਾ ਬੇਨਤੀ ਕਰਨ ਦਾ ਢੰਗ ਦਸਿਆ ਹੈ ਕਿ ਮਹਾਂਪੁਰਸ਼ਾਂ ਅੱਗੇ ਜਾ ਕੇ ਹਰਿ=ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਬ੍ਰਹਮ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਰਸਤਾ ਆਖੀਦਾ ਹੈ, ਕਹੁ=ਕਹਿਣਾ ਕਰੋ, ਉਸ ਉੱਤੇ ਕਿਸ ਬਿਧਿ=ਜੁਗਤੀ ਨਾਲ ਜਾਈਦਾ ਹੈ।

ਉਤਰ : ਹਰਿ ਹਰਿ ਤੇਰਾ ਨਾਮੁ ਹੈ ਹਰਿ ਖਰਚੁ ਲੈ ਜਾਈਐ ॥੧੯॥

ਹੇ ਭਾਈ ! ਹਰੀ ਦਾ ਨਾਮ ਹਰਿ=ਹਰ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਤੇਰਾ ਸਹਾਇਕ ਹੈ, ਇਸ ਲਈ ਹਰੀ ਨਾਮ ਰੂਪੀ ਖਰਚ ਨੂੰ ਲੈ ਕੇ ਪਰਲੋਕ ਵਿੱਚ ਜਾਣਾ ਕਰ। ਹਰੀ ਦਾ ਜੋ ਹਰਿ ਹਰਿ ਨਾਮ ਹੈ ਇਹੀ ਪਰਲੋਕ ਦਾ ਖਰਚਾ ਹੈ। ਇਸ ਖਰਚ ਨੂੰ ਨਾਲ ਲੈ ਕੇ ਜਾਣਾ ਕਰ।

ਜਿਨ ਗੁਰਮੁਖਿ ਹਰਿ ਆਰਾਧਿਆ ਸੇ ਸਾਹ ਵਡ ਦਾਣੇ ॥

ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਮੁਖਾਂ ਨੇ ਗੁਰਾਂ ਦੁਆਰਾ ਹਰੀ ਨਾਮ ਨੂੰ ਆਰਾਧਿਆ ਹੈ, ਉਹ ਸਾਰਿਆਂ ਦੇ ਵਡੇ ਸਾਹ=ਸ਼ਾਹੂਕਾਰ ਦਾਣੇ=ਜਾਣੇ ਜਾਂਦੇ ਹਨ।

ਹਉ ਸਤਿਗੁਰ ਕਉ ਸਦ ਵਾਰਿਆ ਗੁਰ ਬਚਨਿ ਸਮਾਣੇ ॥੨੦॥

ਹਉ=ਮੈਂ ਉਨ੍ਹਾਂ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਤੋਂ ਵਾਰਿਆ=ਵਾਰਨੇ ਜਾਂਦਾ ਹਾਂ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨ ਮੇਰੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਸਮਾਣੇ ਹਨ, ਅਥਵਾ :—ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਗੁਰਾਂ ਦੇ ਬਚਨਾਂ ਕਰਕੇ ਕਾਮ ਆਦਿਕ ਸਮਾਣੇ=ਅਭਾਵ ਹੋ ਗਏ ਹਨ। ਹੇ ਭਾਈ ! ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਅੱਗੇ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਬੇਨਤੀ ਕਰੋ।

ਤੂੰ ਠਾਕੁਰੁ ਤੂੰ ਸਾਹਿਬੋ ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਮੀਰਾ ॥

ਤੂੰ ਮੇਰਾ ਪਿੱਛੇ ਭੀ ਠਾਕੁਰੁ=ਸੁਆਮੀ ਸੀ, ਅੱਗੇ ਨੂੰ ਭੀ ਤੂੰ ਹੀ ਮੇਰਾ ਸਾਹਿਬ ਹੋਵੇਂਗਾ, ਹੁਣ ਭੀ ਤੂੰ ਮੀਰਾ=ਪਾਤਿਸ਼ਾਹ ਹੈ।

ਤੁਧੁ ਭਾਵੈ ਤੇਰੀ ਬੰਦਗੀ ਤੂ ਗੁਣੀ ਗਹੀਰਾ ॥੨੧॥

ਤੇਰੀ ਬੰਦਗੀ ਹੀ ਤੁਧੁ=ਤੈਨੂੰ ਭਾਵੈ=ਭਾਉਂਦੀ ਹੈ, ਅਥਵਾ :—ਜੋ ਤੇਰੀ ਬੰਦਗੀ ਕਰਦਾ ਹੈ, ਉਹੀ ਤੈਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ। ਤੂੰ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਗਹੀਰਾ=ਸਮੁੰਦਰ ਹੈ।

ਯਥਾ— ਤੇਰੀ ਪਨਹ ਖੁਦਾਇ ਤੂੰ ਬਖਸੰਦਗੀ ॥ ਸੇਖ ਫਰੀਦੈ ਖੈਰੁ ਦੀਜੈ ਬੰਦਗੀ ॥

[ਆਸਾ ਸੇਖ ਫਰੀਦ ਜੀ, ਅੰਗ ੪੮੮]

ਆਪੇ ਹਰਿ ਇਕ ਰੰਗੁ ਹੈ ਆਪੇ ਬਹੁ ਰੰਗੀ ॥

ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਇੱਕ ਰੰਗੁ=ਨਿਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ, ਹਰੀ ਆਪ ਹੀ ਬਹੁਰੰਗੀ=ਸਰਗੁਣ ਸਰੂਪ ਹੋ ਰਿਹਾ ਹੈ।

ਜੋ ਤਿਸੁ ਭਾਵੈ ਨਾਨਕਾ ਸਾਈ ਗਲ ਚੰਗੀ ॥੨੨॥੨॥

ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਜੋ ਉਸ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਨੂੰ ਭਾਉਂਦਾ ਹੈ, ਸਾਈ=ਉਹੀ ਗਲ ਚੰਗੀ ਹੈ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥

ਮੁਖਵਾਰ ਨੰਬਰ ੧੨੩

[ਆਦਿ ਅੰਗ ੭੨੮]

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧

**ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਬੈਸਿ ਧੁਪੁ ਦੇਵਹੁ ਤਉ ਦੂਧੈ ਕਉ ਜਾਵਹੁ ॥ ਦੂਧੁ ਕਰਮ ਫੁਨਿ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇਣੁ
ਹੋਇ ਨਿਰਾਸ ਜਮਾਵਹੁ ॥੧॥ ਜਪਹੁ ਤ ਏਕੋ ਨਾਮਾ ॥ ਅਵਰਿ ਨਿਰਾਫਲ ਕਾਮਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥
ਇਹੁ ਮਨੁ ਈਟੀ ਹਾਥਿ ਕਰਹੁ ਫੁਨਿ ਨੇਤ੍ਰਉ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ॥ ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਤਬ ਮਥੀਐ
ਇਨ ਬਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵਹੁ ॥੨॥ ਮਨੁ ਸੰਪਟੁ ਜਿਤੁ ਸਤ ਸਰਿ ਨਾਵਣੁ ਭਾਵਨ ਪਾਤੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਕਰੇ ॥
ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਣ ਸੇਵਕੁ ਜੇ ਸੇਵੇ ਇਨੁ ਬਿਧਿ ਸਾਹਿਬੁ ਰਵਤੁ ਰਹੈ ॥੩॥ ਕਹਦੇ ਕਹਹਿ ਕਹੇ ਕਹਿ ਜਾਵਹਿ
ਤੁਮ ਸਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥ ਭਗਤਿ ਹੀਣੁ ਨਾਨਕੁ ਜਨੁ ਜਪੈ ਹਉ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚਾ ਸੋਈ ॥੪॥੧॥**

ੴ ਸਤਿਨਾਮੁ ਕਰਤਾ ਪੁਰਖੁ ਨਿਰਭਉ ਨਿਰਵੈਰੁ

ਅਕਾਲ ਮੂਰਤਿ ਅਜੂਨੀ ਸੈਭੰ ਗੁਰ ਪ੍ਰਸਾਦਿ ॥

ਰਾਗੁ ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧ ਚਉਪਦੇ ਘਰੁ ੧

੧=ਅਦੁੱਤੀ ਓ=ਸਰਬ ਕਾ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ਕ ਸਤਿ=ਨਾਸ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਨਾਮੁ=ਪ੍ਰਸਿੱਧ ਕਰਤਾ=ਸ੍ਰਿਸ਼ਟੀ ਦਾ ਕਰਣਹਾਰ
ਪੁਰਖੁ=ਵਿਆਪਕ ਨਿਰਭਉ=ਡਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਨਿਰਵੈਰੁ=ਵੈਰ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਅਕਾਲ=ਕਾਲ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਮੂਰਤਿ=ਸਰੂਪ,
ਉਸਦਾ ਕਾਲ ਰਹਿਤ ਸਰੂਪ ਹੈ ਅਜੂਨੀ=ਜੂਨਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਸੈਭੰ=ਸੁਤੇ ਪ੍ਰਕਾਸ਼ ਗੁਰ=ਚੇਤਨ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਅਨੰਦ ਸਰੂਪ
ਹੈ, ਅਥਵਾ :-ਗੁਰ=ਗੁਰੂ ਪ੍ਰਸਾਦਿ=ਕਿਰਪਾ ਗੁਰੂ ਦੀ ਕਿਰਪਾ ਨਾਲ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੁੰਦਾ ਹੈ। ਸੂਹੀ ਰਾਗਣੀ ਵਿੱਚ ਗੁਰੂ
ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਦਾ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਚਉਪਦੇ=ਚਾਰ ਪਦਿਆਂ ਵਾਲਾ ਰਾਗ ਦੇ ਘਰੁ=ਸੁਰਤਾਲ ੧=ਪਹਿਲੇ
ਭਾਵ ਰਾਗ ਕੇ ਪਹਿਲੇ ਸੁਰਤਾਲ ਵਿੱਚ ਉਚਾਰਨ ਕੀਤਾ ਹੋਇਆ ਹੈ।

ਉਥਾਨਕਾ—ਇੱਕ ਵਾਰ ਸਤਿਗੁਰੂ ਸ੍ਰੀ ਨਾਨਕ ਦੇਵ ਜੀ ਮਹਾਰਾਜ ਦੇ ਕੋਲ ਕੁਝ ਸਿੱਖ ਪੁਰਸ਼ ਪਹੁੰਚੇ, ਜੋ
ਜੋਗ ਮਾਰਗ ਦੁਆਰਾ ਪ੍ਰਮਾਤਮਾ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਤੋਂ ਨਿਰਾਸ ਹੋ ਚੁੱਕੇ ਸਨ। ਇਹ ਵਿਚਾਰ ਕਰਕੇ ਕਿ ਗੁਰੂ ਸਾਹਿਬ
ਤੋਂ ਪ੍ਰਭੂ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਦਾ ਸੌਖਾ ਮਾਰਗ ਪੁੱਛੀਏ, ਜਿਸ ਦੁਆਰਾ ਉਹ ਆਪਣੇ ਸਿੱਖਾਂ ਨੂੰ ਪ੍ਰਭੂ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਕਰਵਾ
ਕੇ ਸੰਸਾਰ ਸਮੁੰਦਰ ਤੋਂ ਤਾਰਦੇ ਹਨ। ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੂੰ ਨਮਸਕਾਰ ਕਰਕੇ ਭਾਵਨਾ ਸਹਿਤ ਜਗਿਆਸਾ ਪ੍ਰਗਟਾਉਂਦਿਆਂ
ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਮਹਾਰਾਜ ਜੀ, ਜੋ ਅਸੀਂ ਉਪਦੇਸ਼-ਸਿਖਿਆ ਸੁਣਦੇ ਹਾਂ, ਉਹ ਸਾਡੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਬਹੁਤੀ ਦੇਰ
ਤਕ ਠਹਿਰਦਾ ਨਹੀਂ, ਇਸਦਾ ਕੀ ਕਾਰਨ ਹੈ? ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਕਿਹਾ ਕਿ ਅੰਤਸਕਰਨ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼
ਮਲ ਵਿਖੇਪ ਅਵਰਨ ਹਨ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੇ ਕਾਰਨ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ ਠਹਿਰਦਾ।

ਜਦੋਂ ਸਿੱਖਾਂ ਨਾਲ ਵਾਰਤਾ ਹੋ ਰਹੀ ਸੀ, ਉਦੋਂ ਕੁਝ ਗੁਰਸਿੱਖ ਵੀ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੇ ਚਰਨਾਂ ਵਿੱਚ ਬੈਠੇ ਸਨ।
ਗੁਰਸਿੱਖਾਂ ਨੇ ਬੇਨਤੀ ਕੀਤੀ ਕਿ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ! ਸਾਡੀ ਹਾਲਤ ਵੀ ਇਨ੍ਹਾਂ ਸਿੱਖਾਂ ਵਰਗੀ ਹੀ ਹੈ। ਆਪ ਕਿਰਪਾ
ਕਰਕੇ ਦੱਸੋ ਕਿ ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਕਿਵੇਂ ਹੋਵੇ? ਤਾਂ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਜੋ ਉੱਤਰ ਦਿੱਤਾ, ਉਹ ਇਸ
ਮੁਖਵਾਕ ਦੇ ਰੂਪ ਵਿੱਚ ਸੁਸ਼ੋਭਿਤ ਹੈ। ਇਥੇ ਰੂਪਕ ਅਲੰਕਾਰ ਦੁਆਰਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਦਿੰਦੇ ਹਨ। ਦੁੱਖ ਜਮਾਉਣ ਦੇ
ਤਰੀਕੇ ਨੂੰ ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਲੈ ਕੇ ਸੌਖੇ ਤਰੀਕੇ ਨਾਲ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚ ਨਾਮ ਵਸਾਉਣ ਦੀ ਜੁਗਤੀ ਦੱਸਦੇ

ਹਨ। ਜਿਵੇਂ ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣ ਤੋਂ ਪਹਿਲਾਂ ਪੁਰਾਤਨ ਸਮੇਂ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਜਮਾਉਣ ਵਾਲੇ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਚੰਗੀ ਤਰ੍ਹਾਂ ਧੋ, ਸਵਾਰ ਕੇ, ਧੁੱਪੇ ਸੁਕਾ ਕੇ, ਫਿਰ ਸੁਗੰਧੀ ਵਾਲੀ ਧੂਪ, ਇਸ ਲਈ ਦਿੰਦੇ ਸਨ ਕਿ ਘਿਓ ਵਿੱਚੋਂ ਸੁਗੰਧੀ ਆਵੇ।

ਭਾਂਡਾ ਧੋਇ ਬੈਸਿ ਧੂਪ ਦੇਵਹੁ ਤਉ ਦੁਧੈ ਕਉ ਜਾਵਹੁ ॥

ਭਾਂਡਾ=ਪਾਤਰ ਭਾਵ ਬਰਤਨ ਅੰਤਸ ਕਰਨ ਰੂਪ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਬੈਸਿ=ਵਾਸ਼ਨਾ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਰੂਪ ਧੋਣਾ ਕਰੋ ਵਾ—ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਰੂਪੀ ਜਲ ਨਾਲ ਧੋਣਾ ਕਰੋ ਅਤੇ ਬੈਸਿ ਧੂਪ ਦੇਵਹੁ, ਬੈਸਿ=ਸ਼ੁਭ ਵਾਸ਼ਨਾ ਧਾਰਨ ਕਰਨ ਰੂਪ ਧੂਪ ਦੇਣੀ ਕਰੋ ਤਉ=ਤਾਂ ਫਿਰ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਕਉ=ਨੂੰ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਵਹੁ=ਜਾਣਾ ਕਰੋ। ਉਪਰਲੀ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਜੋ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਨੇ ਭਾਂਡੇ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦਿੱਤਾ ਹੈ, ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਦੇ ਇਸ ਇਸ਼ਾਰੇ ਨੂੰ ਸਮਝਣ ਦੀ ਲੋੜ ਹੈ। ਸੰਸਾਰ ਵਿੱਚ ਜਿਹੜੇ ਜਿਹੜੇ ਵਸਤੂ ਹੁੰਦੀ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਉਹੋ ਜਿਹਾ ਹੀ ਭਾਂਡਾ ਹੋਇਆ ਕਰਦਾ ਹੈ। ਭਾਂਡਿਆਂ ਦੀਆਂ ਬਹੁਤ ਕਿਸਮਾਂ ਹਨ। ਸੋਨੇ-ਚਾਂਦੀ ਦੇ ਭਾਂਡੇ, ਮਿੱਟੀ-ਪੱਥਰ ਦੇ ਭਾਂਡੇ, ਲੋਹੇ ਦੇ ਬਰਤਨ, ਤਾਂਬੇ-ਪਿੱਤਲ ਦੇ ਬਰਤਨ, ਇਹ ਸਭ ਖਾਣ-ਪੀਣ ਵਾਲੇ ਪਦਾਰਥ ਨੂੰ ਸੰਭਾਲਣ ਲਈ ਵਰਤੀਦੇ ਹਨ। ਬਰਤਨ ਤੋਂ ਬਿਨਾਂ ਚੰਗੇ ਤੋਂ ਚੰਗੇ ਪਦਾਰਥ ਵੀ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਖਾਣੇ ਪੀਣੇ ਮੁਸ਼ਕਲ ਹਨ, ਖਾਧੇ ਪੀਤੇ ਨਹੀਂ ਜਾਂਦੇ। ਪ੍ਰਮਾਰਥੀ ਦੁਨੀਆ ਵਿੱਚ ਸਿੱਖ ਲਈ ਗੁਰੂ ਦਾ ਉਪਦੇਸ਼ ਹੀ ਅਸਲੀ ਰੂਹਾਨੀਅਤ ਖੁਰਾਕ ਹੈ। ਮਨੁੱਖ ਦੇ ਕੋਲ ਭਾਂਡਾ ਭਾਵੇਂ ਸੋਨੇ ਚਾਂਦੀ ਦਾ ਹੋਵੇ। ਪਰ ਜੇ ਉਹ ਗੰਦਾ, ਮਲੀਨ ਹੈ ਤਾਂ ਉਸ ਵਿੱਚ ਦੁੱਧ ਪਾ ਕੇ ਪੀਤਾ ਨਹੀਂ ਜਾ ਸਕਦਾ। ਜੇ ਦੁੱਧ ਪਾ ਵੀ ਲਈਏ ਤਾਂ ਉਹ ਪੀਣ ਯੋਗ ਨਹੀਂ ਰਹੇਗਾ। ਇਸ ਲਈ ਭਾਂਡੇ ਨੂੰ ਸ਼ੁੱਧ, ਪਵਿੱਤਰ ਕਰ ਕੇ ਹੀ ਵਿਚ ਦੁੱਧ ਪਾਉਣਾ ਸੰਸਾਰ ਦੀ ਰਹੁ-ਗੀਤ ਹੈ, ਇਸ ਗੱਲ ਦਾ ਪ੍ਰਮਾਣ ਦੇ ਕੇ ਸਤਿਗੁਰੂ ਜੀ ਉਪਰੋਕਤ ਤੁਕ ਵਿੱਚ ਬਰਤਨ ਤੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਵੀਚਾਰ ਦਿੰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਸਿੱਖ! ਤੇਰੇ ਕੋਲ ਅੰਤਸਕਰਨ ਰੂਪ ਭਾਂਡਾ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਭਾਂਡਾ ਅਤਿਅੰਤ ਮਲੀਨਤਾ ਨੂੰ ਪ੍ਰਾਪਤ ਹੈ।

ਯਥਾ—**ਭਾਂਡਾ ਅਤਿ ਮਲੀਨੁ ਧੋਤਾ ਹਛਾ ਨ ਹੋਇਸੀ ॥**

[ਸੂਹੀ ਮਹਲਾ ੧, ਅੰਗ ੭੨੯]

ਇਹ ਭਾਂਡਾ ਤੀਰਥਾਂ ਦੇ ਜਲ ਨਾਲ ਧੋਤਾ ਹੋਇਆ ਸ਼ੁੱਧ ਨਹੀਂ ਹੋ ਸਕਦਾ। ਇਹ ਸਤਿਗੁਰਾਂ ਦੀ ਦੱਸੀ ਹੋਈ ਜੁਗਤ ਦੁਆਰਾ ਹੀ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਸਕਦਾ ਹੈ। ਅੰਤਸਕਰਨ ਰੂਪ ਭਾਂਡੇ ਵਿੱਚ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ ਹਨ, ਜਿਨ੍ਹਾਂ ਕਰਕੇ ਇਹ ਅਤਿ ਦਰਜੇ ਦਾ ਮਲੀਨ ਮੰਨਿਆ ਹੈ। ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ :—ਮਲ, ਵਿਖੇਪ ਅਤੇ ਅਵਰਨ। ਮਲ ਦੋਸ਼ ਉਸ ਨੂੰ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਜੋ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੇ ਕੀਤੇ ਬੁਰੇ ਕਰਮ, ਉਨ੍ਹਾਂ ਪਾਪ ਕਰਮਾਂ ਦੀ ਮੈਲ ਭਾਵੇਂ ਅੱਖਾਂ ਨੂੰ ਤਾਂ ਨਹੀਂ ਦਿਸਦੀ। ਨਾ ਕੋਈ ਇੱਕ ਮਨੁੱਖ ਦੂਜੇ ਮਨੁੱਖ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਦੱਸ ਸਕਦਾ ਹੈ ਕਿ ਤੇਰਾ ਅੰਤਸਕਰਨ ਕਿਤਨਾ-ਕੁ ਮਲੀਨ ਹੈ। ਕਿਉਂਕਿ ਅਸਥੂਲ ਵਸਤੂ ਨੂੰ ਨੇਤਰ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ ਤੇ ਅਸਥੂਲ ਵਸਤੂ ਦੀ ਮੈਲ ਨੂੰ ਦੇਖ ਕੇ ਪਹਿਚਾਣ ਸਕਦੇ ਹਨ ਕਿ ਇਹ ਵਸਤੂ ਮੈਲੀ ਹੈ। ਅੰਤਸਕਰਨ ਸੂਖਮ ਹੈ ਅਤੇ ਇਸ ਦੀ ਮੈਲ ਵੀ ਸੂਖਮ ਹੈ, ਜੋ ਨੇਤਰਾਂ ਦਾ ਵਿਸ਼ਾ ਨਹੀਂ। ਉਸਨੂੰ ਵੀਚਾਰ ਰੂਪ ਨੇਤਰ ਹੀ ਦੇਖ ਸਕਦੇ ਹਨ। ਜਦੋਂ ਮਨ ਹਰ ਵਕਤ ਬੁਰਾਈ ਸੋਚਦਾ ਰਹੇ, ਵਿਸ਼ੇ-ਵਿਕਾਰਾਂ ਵੱਲ ਦੌੜਦਾ ਰਹੇ ਤਾਂ ਸਮਝੋ ਕਿ ਜਨਮਾਂ-ਜਨਮਾਂਤਰਾਂ ਦੀ ਅਤਿਅੰਤ ਮੈਲ ਅੰਤਸਕਰਨ ਵਿੱਚ ਪਈ ਹੈ, ਇਸੇ ਨੂੰ ਮਲ ਦੋਸ਼ ਕਿਹਾ ਹੈ। ਇਸਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਨਿਸ਼ਕਾਮ ਕਰਮਾਂ ਦੁਆਰਾ ਜਦੋਂ ਇਸ ਦੋਸ਼ ਤੋਂ ਛੁਟਕਾਰਾ ਮਿਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ ਤਾਂ ਬੁਰੇ ਖਿਆਲ ਸੋਚਣ ਤੋਂ ਹੱਟ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਵਿਖੇਪ ਦੋਸ਼ ਕਾਰਨ ਦੌੜਨ ਤੋਂ ਨਹੀਂ ਹਟਦਾ, ਸਿਰਫ਼ ਫਰਕ ਇਤਨਾ ਹੀ ਪੈਂਦਾ ਹੈ ਕਿ ਮਲ ਦੋਸ਼ ਕਾਰਨ ਬੁਰੇ ਪਾਸੇ ਨੂੰ ਦੌੜਦਾ ਸੀ। ਹੁਣ ਦੌੜਦਾ ਤਾਂ ਹੈ, ਪਰ ਕਿਸੇ ਦੀ ਬੁਰਾਈ ਵਿੱਚ ਨਹੀਂ, ਆਪਣੀ ਭਲਾਈ ਵਿੱਚ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਕਿਸੇ ਦੀ ਮਾਇਆ ਖੋਹਣ ਲਈ ਨਹੀਂ, ਪਰ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਲਈ ਦੌੜਦਾ ਹੈ। ਇਸ ਨੂੰ ਵਿਖੇਪ ਦੋਸ਼ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਇਸ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਦੁਆਰਾ ਮੰਨੀ ਹੈ। ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿੱਚ ਦੋ ਚੀਜ਼ਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਹਨ, ਜੈਸਾ ਕਿ ਦੰਪਤੀ ਸ਼ਬਦ ਵਿੱਚ ਪਤੀ-ਪਤਨੀ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਇਸੇ ਤਰ੍ਹਾਂ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਵਿੱਚ ਸਿਮਰਨ ਤੇ ਧਿਆਨ ਦਾ ਭਾਵ ਹੈ। ਦੋਨਾਂ ਇਕੱਠੀਆਂ ਨੂੰ ਉਪਾਸ਼ਨਾ ਕਹੀਦਾ ਹੈ।

ਅਥਵਾ :—ਉਪ+ਆਸਨ=ਉਪ=ਸਮੀਪ, ਆਸਨ=ਇਸਥਿਤੀ ਆਪਣੇ ਇਸ਼ਟ ਦੇਵ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਨੇੜੇ ਵਾ—ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਧਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਸ਼ਬਦ ਦੇ ਨੇੜੇ ਟਿਕਣਾ ਇਸਨੂੰ ਉਪਾਸਨਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਤੀਸਰਾ ਦੋਸ਼ ਅਵਰਨ ਹੈ। ਅਗਿਆਨ ਦੀਆਂ ਦੋ ਸ਼ਕਤੀਆਂ ਹਨ—ਇੱਕ ਅਸਤ੍ਰੂਪਾਦਕ ਅਤੇ ਦੂਜੀ ਅਭਾਨਾਪਾਦਕ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਦੋਨਾਂ ਨੂੰ ਅਵਰਨ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਵਸਤੂ ਨਹੀਂ, ਐਸੀ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਸਤ੍ਰੂਪਾਦਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਅਤੇ ਵਸਤੂ ਦਾ ਭਾਨ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਐਸੇ ਪ੍ਰਤੀਤ ਕਰਾਉਣ ਵਾਲੀ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਸ਼ਕਤੀ ਨੂੰ ਅਭਾਨਾਪਾਦਕ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ। ਇਸ ਰੀਤ ਨਾਲ ਬ੍ਰਹਮ ਨਹੀਂ ਹੈ, ਇਸ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਅਸਤ੍ਰੂਪਾਦਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਅਤੇ ਬ੍ਰਹਮ ਭਾਨ=ਪ੍ਰਤੀਤ ਨਹੀਂ ਹੁੰਦਾ, ਇਸ ਵਿਵਹਾਰ ਦਾ ਕਾਰਨ ਅਗਿਆਨ ਦੀ ਅਭਾਨਾਪਾਦਕ ਸ਼ਕਤੀ ਹੈ। ਦੋਨਾਂ ਦਾ ਨਾਮ ਅਵਰਨ ਹੈ। ਇਸ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਗਿਆਨ ਦੁਆਰਾ ਹੈ। ਗਿਆਨ ਦਾ ਅਧਿਕਾਰੀ ਉਹ ਜਗਿਆਸੂ ਹੈ, ਜਿਸਦੇ ਹਿਰਦੇ ਵਿੱਚੋਂ ਮਲ ਵਿਖੇਪ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੋ ਚੁੱਕੀ ਹੈ, ਕੇਵਲ ਅਵਰਨ ਬਾਕੀ ਹੈ ਅਤੇ ਚਾਰ ਸਾਧਨ :—ਵੈਰਾਗ, ਬਿਬੇਕ, ਖਟ ਸੰਪਤੀ, ਮੋਖ ਇਛਾ ਦੇ ਸਹਿਤ ਹੋਵੇ।

ਯਥਾ— ਮਲ ਵਿਛੇਪ ਜਾ ਕੇ ਨਹੀਂ ਕਿੰਤੁ ਏਕ ਅਗਯਾਨ ॥

ਹੈ ਚਢ ਸਾਧਨ ਸਹਿਤ ਨਰ ਸੋ ਅਧਿਕ੍ਰਿਤ ਮਤਿ ਮਾਨ ॥੧੧॥ [ਵਿਚਾਰ ਸਾਗਰ, ਤਰੰਗ ੧]

ਇਸ ਪ੍ਰਕਾਰ ਜਦੋਂ ਤਿੰਨ ਦੋਸ਼ਾਂ ਦੀ ਨਵਿਰਤੀ ਹੋਣ ਰੂਪ ਅੰਤਸ਼ਕਰਨ ਦੀ ਮੈਲ ਧੋਤੀ ਗਈ ਤੇ ਸ਼ੁੱਧ ਹੋ ਗਿਆ, ਫਿਰ ਦੁੱਧ ਕਉ ਜਾਵਹੁ=ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਲੈਣ ਵਾਸਤੇ ਜਾਣਾ ਕਰੋ।

ਦੁਧੁ ਕਰਮ ਫੁਨਿ ਸੁਰਤਿ ਸਮਾਇਣੁ ਹੋਇ ਨਿਰਾਸ ਜਮਾਵਹੁ ॥੧॥

ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਜੋ ਕਰਮ=ਕਮਾਉਣਾ ਹੈ ਇਹ ਕਾੜਨਾ ਹੈ। ਫੁਨਿ=ਫੇਰ ਸੁਰਤਿ=ਸੁ+ਰਤਿ=ਸ੍ਰੇਸ਼ਟ ਪ੍ਰੀਤੀ ਕਰਨੀ ਵਾ—ਗਿਆਤ ਕਰਕੇ ਜਿਹੜੀ ਚਿਤ ਦੀ ਇਕਾਗਰਤਾ ਕਰਨੀ, ਏਹੀ ਸਮਾਇਣੁ=ਜਾਗ ਲਾਉਣਾ ਹੈ। ਜੋ ਪਦਾਰਥਾਂ ਵਲੋਂ ਨਿਰਾਸ ਹੋਣਾ ਹੈ, ਇਹੀ ਜਮਾਉਣਾ ਕਰੋ। ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਦੁੱਧ ਨੂੰ ਜਮਾਉਣ ਲਗਿਆਂ ਕੁੱਤੇ ਬਿਲੀਆਂ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਕਰਨੀ ਪੈਂਦੀ ਹੈ। ਅੰਤਰੀਵ ਭਾਵ ਵਿੱਚ ਲੋਭ ਰੂਪੀ ਕੁੱਤਾ ਤੇ ਲੋਭ ਦੀ ਬਿਰਤੀ ਰੂਪ ਬਿੱਲੀ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰਾਖੀ ਨਾ ਕੀਤੀ ਜਾਵੇ ਤਾਂ ਗੁਰੂ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਦੁੱਧ ਬਿਸਰਨ ਰੂਪ ਡੁੱਲ ਜਾਂਦਾ ਹੈ। ਇਨ੍ਹਾਂ ਤੋਂ ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਹਜ਼ੂਰ ਫੁਰਮਾਉਂਦੇ ਹਨ।

ਜਪਹੁ ਤ ਏਕੋ ਨਾਮਾ ॥

ਅਵਰਿ ਨਿਰਾਫਲ ਕਾਮਾ ॥੧॥ ਰਹਾਉ ॥

ਇੱਕ ਨਾਮ ਨੂੰ ਜਪਣਾ ਕਰੋ ਤਾਂ ਹੀ ਗੁਰ ਉਪਦੇਸ਼ ਰੂਪੀ ਦੁੱਧ ਦੀ ਰਖਿਆ ਹੋਵੇਗੀ। ਰਖਿਆ ਕਰਨ ਲਈ ਅਵਰਿ=ਹੋਰ ਕਾਮਾ=ਕਰਮ, ਨਿਰਾਫਲ=ਨਿਸਫਲ ਹਨ।

ਇਹੁ ਮਨੁ ਈਟੀ ਹਾਥਿ ਕਰਹੁ ਫੁਨਿ ਨੇੜੁਉ ਨੀਦ ਨ ਆਵੈ ॥

ਬੁੱਧ ਰੂਪ ਚਾਟੀ ਤੇ ਬਿਰਤੀ ਰੂਪ ਮਧਾਣੀ ਹੈ ਮਨ ਚਿਤ ਨੂੰ ਆਪਣੇ ਹਾਥਿ=ਅਧੀਨ ਕਰਨਾ ਇਹ ਈਟੀ=ਗੁਲੀਆਂ ਕਰੋ (ਲੱਕੜ ਦੀ ਗੁਲੀ ਜੋ ਪੰਜ ਇੰਚ ਲੰਮੀ ਤੇ ਡੇਢ ਕੁ ਇੰਚ ਮੱਧ ਭਾਗ ਤੋਂ ਮੋਟੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ ਉਸਨੂੰ ਈਟੀ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਜੋ ਮਧਾਣੀ ਵਾਲੀ ਰੱਸੀ ਦੇ ਦੋਨੇ ਸਿਰਿਆਂ ਨੂੰ ਬੰਨ੍ਹੀ ਹੁੰਦੀ ਹੈ।) ਫੁਨਿ=ਫੇਰ ਪ੍ਰਤੱਖ ਭਜਨ ਸਿਮਰਨ ਕਰਦਿਆਂ ਨੀਦ ਨਾ ਆਉਣੀ ਇਹ ਨੇੜੁਉ=ਨੇੜਾ ਕਰੋ। ਵਾ—ਮਨ ਬੁੱਧ ਰੂਪ ਨੇੜਾਂ ਵਿੱਚ ਅਵਿਦਿਆ ਰੂਪ ਨੀਦ ਨਾ ਆਉਣੀ ਏਹੀ ਨੇਤੀ ਹੈ। ਦਹੀਂ ਦੇ ਰਿੜਕਣ ਵਾਲੀ ਜੋ ਰੱਸੀ ਹੈ, ਇਸਨੂੰ ਨੇੜਾ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ, ਉਸ ਦੇ ਦੋਹਾਂ ਸਿਰਿਆਂ ਨਾਲ ਗੁਲੀਆਂ ਬੱਝੀਆਂ ਰਹਿੰਦੀਆਂ ਹਨ। ਦਹੀਂ ਰਿੜਕਣ ਵੇਲੇ ਨੇੜਾ ਮਧਾਣੀ ਨੂੰ ਲਪੇਟ ਕੇ ਘੁਮਾਈਦਾ ਹੈ। ਜਿਸ ਤੋਂ ਮੱਖਣ ਨਿਕਲਦਾ ਹੈ।

ਰਸਨਾ ਨਾਮੁ ਜਪਹੁ ਤਬ ਮਥੀਐ ਇਨ ਬਿਧਿ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ ਪਾਵਹੁ ॥੨॥

ਜੋ ਰਸਨਾ ਨਾਲ ਨਾਮ ਜਪਣਾ ਹੈ (ਰਸਨਾ ਤੇ ਜੀਭਾਂ ਇੱਕ ਦੇ ਹੀ ਦੋ ਨਾਮ ਹਨ। ਰਸ ਚੱਖਣ ਕਰਕੇ ਰਸਨਾ ਤੇ ਬੋਲਣ ਕਰਕੇ ਜੀਭਾ ਕਹੀਦੀ ਹੈ)। ਏਹੋ ਹੀ ਦਹੀਂ ਦਾ ਮਥੀਐ=ਰਿੜਕਣਾ ਹੈ, ਜਦੋਂ ਇਨ ਬਿਧਿ=ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਦੀ ਬਿਧੀ ਕਰੋਗੇ ਤਬ=ਤਦੋਂ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ=ਮੌਤ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਕਰਨ ਵਾਲੇ ਗਿਆਨ ਰੂਪ ਅੰਮ੍ਰਿਤੁ=ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਪਾਉਗੇ ਅਥਵਾ :—ਆਤਮਿਕ ਅਨੰਦ ਰੂਪ ਮੱਖਣ ਨੂੰ ਪਾਉਗੇ।

ਮਨੁ ਸੰਪਟੁ ਜਿਤੁ ਸਤ ਸਰਿ ਨਾਵਣੁ ਭਾਵਨ ਪਾਤੀ ਤ੍ਰਿਪਤਿ ਕਰੇ ॥

(ਪ੍ਰਤੱਖ ਠਾਕੁਰ ਪੂਜਨ ਕਰਨ ਵਾਲਾ ਇੱਕ ਡੱਬਾ ਹੁੰਦਾ ਹੈ) ਅੰਤ੍ਰੀਵ=ਮਨ ਨੂੰ ਜੋ ਜਿੱਤਣਾ ਹੈ ਏਹੋ ਹੀ ਸੰਪਟੁ=ਡੱਬਾ ਹੈ, ਜਿਵੇਂ ਪ੍ਰਤੱਖ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਦੇ ਹਨ, ਤਿਵੇਂ ਸਤ ਸੰਤੋਖ ਆਦਿਕ ਸੁਭ ਗੁਣਾਂ ਦਾ ਸਰਿ=ਸਰੋਵਰ ਸਤਸੰਗਤ ਵਾ—ਗੁਰੂ ਜੀ ਹਨ, ਉਸ ਵਿੱਚ ਇਸ਼ਨਾਨ ਕਰਕੇ, ਭਾਵਨ=ਭਾਵਨਾ, ਸ਼ਰਧਾ ਰੂਪੀ ਤੁਲਸੀ ਦੇ ਪਾਤੀ=ਪੱਤਿਆਂ ਕਰਕੇ ਚੇਤਨ ਰੂਪ ਠਾਕੁਰ ਨੂੰ ਤ੍ਰਿਪਤਿ=ਪ੍ਰਸੰਨ ਕਰੇ ਵਾ—ਮਨ ਦਾ ਸੰਕਲਪ ਮਾਰਨਾ ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦਾ ਤ੍ਰਿਪਤ ਕਰਨਾ ਹੈ।

ਨੋਟ—‘ਨਾਵਣੁ’ ਇਹ ਪਾਠ ਭਾਰਾ ਕਰੋ ਜੀ।

ਪੂਜਾ ਪ੍ਰਾਣ ਸੇਵਕੁ ਜੇ ਸੇਵੇ ਇਨੁ ਬਿਧਿ ਸਾਹਿਬੁ ਰਵਤੁ ਰਹੈ ॥੩॥

ਜੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਦੇ ਅਰਪਣ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਪੂਜਾ ਕਰੇ ਤੇ ਸੇਵਕ ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਦਾ ਰਹੇ, ਵਾ—ਜੋ ਸੁਆਸਾਂ ਨੂੰ ਨਾਮ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਵਿਅਰਥ ਨਾ ਜਾਣ ਦੇਣਾ, ਏਹੀ ਸੇਵਕ ਬਣ ਕੇ ਸੇਵਾ ਕਰਨੀ ਹੈ। ਅਥਵਾ :—ਜੇ ਸੇਵਕ ਬਣ ਕੇ ਪ੍ਰਾਣਾਂ ਪ੍ਰਯੰਤ ਭਾਵ ਅਖੀਰਲੇ ਸੁਆਸਾਂ ਤੱਕ ਸੇਵਾ ਕਰਨੇ ਰੂਪ ਪੂਜਾ ਕਰੇ ਤਾਂ ਇਸ ਬਿਧੀ ਕਰਕੇ ਜਗਿਆਸੂ ਸਾਹਿਬ=ਪ੍ਰਮੇਸ਼ਰ ਦੇ ਅਨੰਦ ਨੂੰ ਰਵਤੁ ਰਹੈ=ਭੋਗਦਾ ਰਹਿੰਦਾ ਹੈ।

ਕਹਦੇ ਕਹਹਿ ਕਹੇ ਕਹਿ ਜਾਵਹਿ ਤੁਮ ਸਰਿ ਅਵਰੁ ਨ ਕੋਈ ॥

ਕਹੇ ਹੋਏ ਪ੍ਰਸੰਗਾਂ ਨੂੰ ਜਿਹੜੇ ਪਿੱਛੇ ਕਹਿੰਦੇ ਸਨ ਜਾਵਹਿ=ਮਰ ਖਪ ਗਏ ਹਨ, ਜਿਹੜੇ ਹੁਣ ਕਹਿੰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਮਰ ਖਪ ਜਾਣਗੇ। ਵਾ—ਜੋ ਪੁਰਸ਼ ਸਾਧਨਾਂ ਤੋਂ ਬਿਨਾ ਕਹਦੇ ਕਹਹਿ=ਬੇਦਾਂ, ਸ਼ਾਸਤਰਾਂ ਨੂੰ ਕਥਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਉਹ ਕੇਵਲ ਮਾਇਆ ਦੀ ਪ੍ਰਾਪਤੀ ਵਾਸਤੇ ਹੀ ਕਹਿ ਕਹਿ ਕੇ ਉਠ ਜਾਂਦੇ ਹਨ। ਅਥਵਾ :—ਇਹ ਜੀਵ ਕਹੇ ਹੋਏ ਜੋ ਕਹਹਿ=ਕਹਿਣ (ਪ੍ਰਸੰਗ) ਹਨ, ਕਹਿਣੇ ਵਾਲਾ ਹੋ ਕੇ ਉਨ੍ਹਾਂ ਦੇ ਕਹਿਣੇ ਵਿੱਚ ਜਾਂਦਾ ਹੈ, ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਦੇ ਗੁਣ ਵਰਣਨ ਨਹੀਂ ਕਰ ਸਕਦਾ, ਕਿਉਂਕਿ ਆਪ ਵਰਗਾ ਹੋਰ ਕੋਈ ਨਹੀਂ ਹੈ।

ਭਗਤਿ ਹੀਣੁ ਨਾਨਕੁ ਜਨੁ ਜੰਪੈ ਹਉ ਸਾਲਾਹੀ ਸਚਾ ਸੋਈ ॥੪॥੧॥

ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੰਪੈ=ਉਚਾਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਮੈਂ ਦੁਨੀਆ ਦੇ ਖਿਆਲ ਅੰਦਰ ਭਗਤੀ ਤੋਂ ਹੀਣੁ=ਰਹਿਤ ਹਾਂ, ਪਰ ਮਨ ਕਰਕੇ ਮੈਂ ਉਸ ਸੱਚੇ ਨੂੰ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ। ਅਥਵਾ :—ਗੁਰੂ ਜੀ ਜੰਪੈ=ਉਚਾਰਨ ਕਰਦੇ ਹਨ ਕਿ ਹੇ ਭਾਈ! ਤੁਸੀਂ ਇਸ ਤਰ੍ਹਾਂ ਕਹੋ ਕਿ ਹੇ ਪ੍ਰਭੂ! ਹਉ=ਮੈਂ ਭਗਤੀ ਆਦਿਕ ਗੁਣਾਂ ਤੋਂ ਰਹਿਤ ਹਾਂ, ਪਰ ਆਪ ਜੀ ਦਾ ਜੋ ਸੱਚਾ ਨਾਮ ਹੈ, ਉਸਨੂੰ ਮੈਂ ਸਲਾਹੁੰਦਾ ਹਾਂ।

ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕਾ ਖਾਲਸਾ ॥ ਵਾਹਿਗੁਰੂ ਜੀ ਕੀ ਫਤਹਿ ॥